Darius Kontrimas

Didžioji gatvė 36

2021 m. atlikti žvalgomieji tyrimai planuojamų rekonstruoti Abramavičių rūmų (UK 744), Didžioji g. 36, vidiniame kieme ir rūsiuose (1 pav.). Ištirti 6 šurfai (12 m^2 bendras plotas). Pirmą kartą šio sklypo pastatai minimi 1697 m. – nurodyta, jog čia stovėjo mūrinis 2 aukštų Kristupui Staškevičiui priklausantis namas, kuriame buvo gyvenamieji kambariai, rūsiai, bravoras. Šalia stovėjo namas, priklausęs Vilniaus pirkliui Bonifiliui. 1748 m. šioje vietoje buvę namai sudegė ir ilgą laiką neremontuoti, kol XVIII a. II pusėje A. Abramavičius įsigijo ir Sventickių namą. Tuo metu pradėti ilgai trukę statybos darbai – abu pastatai sujungti ir iš esmės pertvarkyti, manoma, kad tuo metu galėjo būti formuojami ir kiemo korpusai. 1790 m. dokumentuose pastatas jau vadinamas rūmais. 1854–1857 m. pastatas rekonstruotas. Š korpusas perstatytas ir sujungtas su jėzuitų vienuolyno oficina, prisišliejusia prie šio korpuso. Kiti rūmų korpusai rekonstruoti 1858–1860 m (*VAA*, f. 1019, ap. 11, b. 5557). Pagal

1 pav. Tyrimų vietos situacijos planas: 1 – 2021 m. tirti šurfai; 2 – 1995 m. tyrimų vieta (V. Daminaitis); 3 – 1997 m. tyrimų vietos (V. Daminaitis); 4 – 2013–2014 m. tyrimų vietos (P. Vutkin); 5 – 1998 m. tyrimų vietos (V. Vainilaitis); 6 – 2003 m. tyrimų vietos (R. Žukovskis); 7 – 2006 m. tyrimų vietos (R. Jonaitis); 8 – 2007 m. tyrimų vietos (I. Kaplūnaitė); 9 – 1997 m. tyrimų vietos (A. Vaicekauskas); 10 – 1993 m. tyrimų vietos (V. Daminaitis); 11 – 2005 m. tyrimų vietos (A. Puškorius); 12 – 2015 m. tyrimų vietos (D. Antropikaitė); 13 – 2016 m. tyrimų vietos (P. Dobeikis); 14 – kultūros paveldo objektų teritorijų ribos. D. Kontrimo brėž.

Fig. 1. Excavation area plan: 1 – 2021 test pits; 2 – 1995 excavation area (V. Daminaitis); 3 – 1997 excavation area (V. Daminaitis); 4 – 2013–2014 excavation area (P. Vutkin); 5 – 1998 excavation area (V. Vainilaitis); 6 – 2003 excavation area (R. Žukovskis); 7 – 2006 excavation area (R. Jonaitis); 8 – 2007 excavation area (I. Kaplūnaitė); 9 – 1997 excavation area (A. Vaicekauskas); 10 – 1993 excavation area (V. Daminaitis); 11 – 2005 excavation area (A. Puškorius); 12 – 2015 excavation area (D. Antropikaitė); 13 – 2016 excavation area (P. Dobeikis); 14 – boundaries of cultural heritage sites.

architektūrinių tyrimų duomenis, dabartinį sklypą sudaro buvę 2 sklypai ir 4 atskiri rūsiai.

Anksčiau archeologiniai tyrimai rūmų teritorijoje nevyko. Tirta tik šios teritorijos gretima aplinka (1 pav.). 1993 m. žvalgomųjų tyrimų metu prie Šv. Kazimiero bažnyčios (apie 40 m į ŠV nuo Didžiosios g. 36 vidinio kiemo) V. Daminaitis ištyrė 3 perkasas ir 3 šurfus (apie 65 m^2 plotas). Š bažnyčios laiptinės ir prieangio pusėje rasta pamatų fragmentų, užversta laiptinė, kuri vedė į iki tyrinėjimų nežinotus rūsius, datuojamus XVII a. pradžia. Rūsiuose aptikti maždaug 207 palaidoti ir perlaidoti žmonių palaikai. Prie jų rasta XVII a. radinių (*LIIR*, f. 1, b. 2212, p. 2–13). 1995 m. Vilniaus Jėzuitų vienuolyno pastatų ansamblio teritorijoje žvalgomuosius tyrimus bei žvalgymus atliko V. Daminaitis. Ištirtas 20 m^2 plotas, žvalgytas 128 m^2 plotas. Jėzuitų vienuolyno kieme surasta trijų XV–XVI ir XIX a. pastatų liekanų. Šv. Kazimiero bažnyčios kieme – dviejų pastatų pamatai, datuoti XVI–XVII a. Aptikta XV–XVII a. datuojamų radinių (*LIIR*, f. 1, b. 2487). 1997 m. Šv. Kazimiero gatvėje, apie 70 m į ŠR nuo Didžiosios g. 36 vidinio kiemo V. Daminaitis ištyrė 8 šurfus. Fiksuoti tik XIX–XX a. susiformavę sluoksniai (*LIIR*, f. 1, b. 2849, p. 1–6). 1997 m. A. Vaicekauskas atliko žvalgomuosius tyrimus Didžiojoje gatvėje, į V nuo pastato Didžioji g. 36. Ištirti 3 šurfai (12 m^2 bendras plotas), fiksuotas iki 1,9 m storio kultūrinis sluoksnis. Ankstyviausias kultūrinio sluoksnio horizontas, datuotas XV a., fiksuotas 1,5–1,9 m gylyje. 1,2–1,3 m gylyje fiksuotas XVI–XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontas (*LIIR*, f. 1, b. 2939, p. 2–8). 1998 m. žvalgymus gatvės dangos keitimo metu Šv. Kazimiero gatvėje atliko V. Vainilaitis. Iki 50 cm gylio fiksuotas piltinio pobūdžio XX a. sluoksnis (*LIIR*, f. 1, b. 3159, p. 3–7). Taip pat gretimoje aplinkoje archeologiniai tyrimai vykdyti 2003 (*ATL 2003 metais*, 2005, p. 246), 2005 (*ATL 2005 metais*, 2006, p. 363–364), 2006 (*ATL 2006 metais*, 2007, p. 365–368), 2007 (*ATL 2007 metais*, 2008, p. 411–415), 2013–2014 (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 523), 2015 (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 303–311), 2017 m. (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 723).

Rūmų vidiniame kieme tirtame šurfe 1 po piltinio pobūdžio XX a. sluoksniu iki įžemio horizonto (3,9 m gylyje) fiksuotas XIX–XX a. pradžios kultūrinio sluoksnio horizontas. Taip pat rūmų vidiniame kieme tirtame šurfe 2 fiksuoti XX ir XIX a. grindiniai. 70–120 cm gylyje fiksuotas 50–90 cm storio XVIII–XIX a. kultūrinio sluoksnio horizontas (2 pav.). 1,6–1,8 m gylyje (H_{abs} 114,90–115,10 m aukštyje) fiksuotas 60–90 cm storio XVI–XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontas.

Rūmų rūsyje tirtame šurfe 4 archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio horizonto, senosios dangos neaptikta. Šurfe 3 atidengtas pamato išplatėjimas – išardytos XVI a. sienos pamatas ir nedidelis iš plytų suklotas rūsio grindų fragmentas. Šurfuose 5 ir 6, taip pat tirtuose rūmų rūsiuose atidengti grindiniai – buvusios grindys (šurfe 5 – 20–25 cm gylyje nuo esamų grindų lygio, šurfe 6 – 55–60 cm gylyje nuo esamų grindų lygio).

Šurfe 1 po 20–25 cm storio dirvožemio arba buvusios dangos sluoksniu fiksuotas 50–65 cm storio maišyto piltinio pobūdžio grunto sluoksnis, datuojamas XX a. 80–90 cm gylyje fiksuotas 1,6–1,8 m storio priemolio sluoksnis su gausiomis smulkiomis griuvenomis (smulkiomis plytų nuolaužomis). Jis pagal aptiktus pavienius koklių fragmentus datuojamas XIX–XX a. pradžia. 2,7 m gylyje fiksuotas 1–1,2 m storio pilko molingo smėlio sluoksnis, preliminariai taip pat datuojamas XIX–XX a. pradžia. XX a. planuose šioje sklypo dalyje žymimas šulinys. Gali būti, kad čia buvo natū-

2 pav. Šurfo 1 planigrafinis ir stratigrafinis brėžiniai: 1 – XVIII–XIX a. horizontas; 2 – XVI–XVII a. horizontas; 3 – įžemio horizontas. D. Kontrimo brėž.

Fig. 2. Test pit 1 in plan and in section: 1 – 18th–19th-century level; 2 – 16th–17th-century level; 3 – sterile soil.

3 pav. Radiniai iš šurfo 2. D. Kontrimo nuotr.

Fig. 3. Finds from test pit 2.

rali duobė, kuri perstatant ar remontuojant pastatus buvo užpilama griuvenomis, tokiu būdu keliant kiemo paviršių. Įžemis – gelsvas smulkus smėlis kalamuoju gruntotraukiu fiksuotas 3,9 m gylyje. Tikėtina, kad šurfas tirtas buvusio (nugriauto), preliminariai XIX a. statinio vietoje.

Šurfe 2 po esama asfalto danga 3–5 cm gylyje fiksuotas įvairaus dydžio riedulių grindinio fragmentas, datuojamas XX a. Grindinys fiksuotas tik šurfo V dalyje, o šurfo P dalyje jis suardytas XX a. vandentiekio vamzdžio perkasimo. 50 cm gylyje fiksuotas dar vienas grindinys (2 pav.), kuris šurfo P dalyje taip pat suardytas minėto XX a. perkasimo. Šis grindinys preliminariai datuojamas XIX a. Iki 50 cm gylio šurfo Š dalyje ir iki 1,2 m gylio šurfo P dalyje fiksuotas maišyto piltinio pobūdžio grunto sluoksnis, datuojamas XX a. Dalis radinių aptikta piltinio pobūdžio sluoksnyje (žiestų glazūruotų ir neglazūruotų puodų, plokštinių žaliai glazūruotų, augaliniu ornamentų puoštų koklių fragmentų, čerpių fragmentų). Šurfo P dalyje 70–120 cm gylyje fiksuotas 50–90 cm storio pilko smėlio sluoksnis – XVIII–XIX a. kultūrinio sluoksnio horizontas. Jame rastas olandiškos čerpės fragmentas. 1,6–1,8 m gylyje fiksuotas 60–90 cm storio juodo smėlio sluoksnis – XVI–XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontas. Čia rasta žiesto puodo kaklelio šukė, žiesto puodo sienelės šukė, plokštinio žaliai glazūruoto, augaliniu ornamentu puošto koklio šukė (3 pav.). 2,4–2,5 m gylyje fiksuotas įžemis – gelsvai rudas smulkus smėlis.

Šurfas 3 tirtas rūmų P korpuso rūsyje, XVIII a. suformuotame koridoriuje. Šurfo Š dalyje 30–35 cm gylyje atidengtas pamato išplatėjimas – išardytos XVI a. sienos pamatas ir nedidelis iš plytų suklotas rūsio grindų fragmentas. Atidengtame fragmente išlikę tik keli plytų su braukomis fragmentai. Pagal tai galima daryti išvadą, jog pirminis rūsio grindų paviršius buvo apie 35 cm žemiau dabartinio. Šurfo P dalyje fiksuotas 55–60 cm storio maišyto gelsvo, pilko smėlio sluoksnis su smulkiomis plytų nuolaužomis. Jame jokių archeologiškai vertingų radinių neaptikta. 55–60 cm gylyje fiksuotas įžemis.

Šurfe 4, tirtame XVIII a. įrengtame rūsyje prie P posesijinės sienos, 20–25 cm gylyje, po maišyto gelsvo, rusvo smėlio, žvyro sluoksniu fiksuotas įžemis – gelsvai rudas smėlis, žvirgždas. **Šurfe 5**, tirtame rūmų Š korpuso rūsyje, 20–25 cm gylyje, po maišyto gelsvo, pilko, rudo

smėlio sluoksniu atidengtas neskaldytų riedulių grindinys – buvusios rūsio grindys. Rieduliai apdegę. Kalamuoju gruntotraukiu 50 cm gylyje fiksuotas žvirgždo sluoksnis – įžemis. **Šurfe 6**, tirtame rūmų V korpuso rūsyje, 55–60 cm gylyje nuo esamo paviršiaus, po maišyto piltinio pobūdžio grunto sluoksniu atidengtas neskaldytų riedulių grindinys – buvusios rūsio grindys. Kaip ir šurfe 5, rieduliai apdegę.

Rūmų vidiniame kieme šurfe 1 fiksuotas XIX–XX a. pradžios kultūrinio sluoksnio horizontas, o šurfe 2 fiksuoti XX ir XIX a. grindiniai, 70–120 cm gylyje fiksuotas 1,1–1,8 m XVI–XIX a. kultūrinis sluoksnis. Rūmų rūsyje tirtame šurfe 3 atidengtas pamato išplatėjimas – išardytos XVI a. sienos pamatas ir nedidelis iš plytų suklotas rūsio grindų fragmentas. Šurfuose 5 ir 6, taip pat tirtuose rūmų rūsiuose atidengti grindiniai – buvusios grindys (šurfe 5 – 20–25 cm gylyje nuo esamų grindų lygio, šurfe 6 – 55–60 cm gylyje nuo esamų grindų lygio).

Didžioji Street 36

In 2021, six test pits (12 m^2 in total) were excavated at the Abramowicz Palace grounds in Vilnius (Didžioji Str. 36) (Fig. 1). Test pit 1, located in the palace courtyard, revealed an uppermost layer of 20th-century fill, followed by a 19th- and early-20th-century archaeological layer, and sterile soil recorded at depth of 3.9 m. A previously unknown basement or other derelict structure could have been situated at this location. Test pit 2, also located in the courtyard, revealed 19th- and 20th-century pavements. An 18th–19th-century layer (50–90 cm thick) was recorded at a depth of 0.7–1.2 m (Fig. 2), and a 16th–17th-century layer (60–90 cm thick) was recorded at a depth of 1.6–1.8 m (H_{abs} = 114.9–115.1 m). Test pit 3 revealed a broadening of the foundation, consisting of a dismantled 16th-century wall foundation and a small brick-paved basement floor fragment. Test pit 4 in the basement of the palace yielded no trace of archaeological deposits or flooring. Test pits 5 and 6, also situated in the basement, revealed portions of pavement, i.e., the original floor (20–25 cm below the current floor level in test pit 5; 55–60 cm below the current floor level in test pit 6).

Darius Kontrimas

M. Daukšos gatvė 3A

2021 m. atlikti žvalgomieji tyrimai planuojamo rekonstruoti pastato vietoje, M. Daukšos g. 3A (1 pav.). Ištirti 3 šurfai (bendras 10 m^2 plotas). XVIII a. pradžioje Aušros Vartų (Aštriojo galo) priemiestyje buvo vien mediniai namai ir dvareliai. Pastatų kompleksas (dabar M. Daukšos g. 3) išsidėstęs tuomet į bendrą sklypą sujungtose posesijose 1289 ir 1290. Bendras šių posesijų sklypas egzistavo iki XIX a. pabaigos. Mūrinis etmono Tiškevičiaus namas šioje vietoje minimas XVIII a. pabaigoje. Po 1794 m. T. Kosciuškos sukilimo daugelis Aušros Vartų priemiesčio namų apgriauta ar sudeginta. Ištuštėjusius namus ir keletą sklypų įsigijo Froliandas. Jis rekonstravo pastatą 1801–1806 m. Buvo sujungti mūriniai korpusai M. Daukšos gatvėje, o Lapų gatvėje korpusas prailgintas (dabar M. Daukšos g. 3D). 1837–1841 m. pirkliai Elijašbergai pastatą nuomojo žandarų komandos pėstininkų 2 korpusui. Dokumentuose minima, jog XIX a. viduryje čia buvo užvažiuojamieji namai, smuklė, arklidės, sandėliai. 1904 m. pagal M. Prozorovo projektą Vilniaus miesto valdyba leido panaikinti senuosius įvažiavimo vartus į sklypą iš M. Daukšos gatvės, jų vietoje įrengiant duris, įrengtas įvažiavimas dabartinėje vietoje, greta pirmo ūkinio pastato. M. Daukšos g. 3A